

İLİŞKİLER YARATMA BAĞLAMINDA SANATTA PORTRÉ*

PORTRAITS IN ART IN THE CONTEXT OF CREATING RELATIONS

Dr. Öğr. Üyesi Gülçin KARACA

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi,
Görsel İletişim Tasarımı Bölümü
gkaraca@mehmetakif.edu.tr

Prof. Dr. Rıdvan COŞKUN

Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü
rcoskun@anadolu.edu.tr

Öz

Portre, kişinin duygularını ifade eden, insan-
da en karakteristik bölge olan yüzü ele alan bir
konudur ve yüzyıllardır sanatın en önemli anlatım
dillerinden biri olmuştur. Bu makale de; gelenek-
sel sanatta da önemli bir konu olan portrenin, iliş-
kisellik ve kamusal alan yaratabilme sorunsalına
odaklanmıştır. Makalede, kişilerin katılımcıya dö-
nüştüğü, etkileşim ve empati ile diyalog kurmaya
yönelik, tarihsel ve güncel ifadeler içeren portre
çalışmaları incelenmiştir. Sonuç olarak, ilişkiler ya-
ratmayı ve diğer insanları içine alarak bir farkında-
lık yaratmayı amaç edinen pek çok örnek olduğu,
bu şekilde sanatçı-izleyici-sanat ilişkisi ekseninde,
portre konusunun bir faktör olarak kullanılabil-
diği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Diyalog, kamusalılık, in-
san, farkındalık, yüz.

Abstract

The portrait has been an important part
of the art for centuries, in that people, who can
express their emotions, handle the face which is
the most distinguishable region of their own. The
purpose of this essay is to examine the question
of whether a publicity can be created through
portraits. In this direction, the main areas of por-
trait are examined from the artistic examples of
the world in which people turn into participants
and establish dialogue. Thus, with portraits, it is
revealed that there are many examples that aim
to create an awareness by creating relationships
and involving other people. As a result, it has
been observed that portraits can be used as a fac-
tor to create relationship between artist-viewer-
art work

Key Words: Dialogue, publicness, human,
awareness, face.

*Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı “Toplum Sanat İlişkisi ve Süreç” adlı sanatta yeterlik tezinden üretilmiştir.
Bu Tez Çalışması AÜBAP tarafından desteklenmiştir. Proje No: 080522.

GİRİŞ

Portreyi ele alarak ilişkiler yaratmayı amaç edinen sanatçılar, konu olarak neden portreyi tercih etmişlerdir? İnsanın en doğrudan ve en karakteristik yönü olan yüzü içerdiği için olabilir mi? Portrenin Orta Çağ'da yeniden üretmek anlamına gelen protraho sözcüğünden gelmesi (Eczacıbaşı, 2008: 1277), muhtemelen insan yüzünün suretini yeniden üretmek anlamında kullanılmıştır. Peki, bu özellik portrenin ilişkiler üretebilmesi gibi bir yönünü de vurguluyor olabilir mi?

İnsan yüzünün ve yüz ifadesinin betimlenmesi ile oluşturulan eser olan portrenin, edebiyatta, resimde ya da fotoğrafta, genellikle yaşamın belli bir anını ya da sürecini temsil ettiği kabul edilebilir. Tarih başından itibaren portreler hep bir şeylerin sembolü olagelmış ve gerek kamusal mekânlarda, gerek kişiyle birlikte defnedilip konan mezarlarda, hep insanı ve yaşamı vurgulamışlardır. Yapılan portreler gerçek bir yüzü canlandırmaya yetmeyecektir ama yine de ölümsüzlüğe meydan okumanın anlık ya da bir sürelik yollarından biri olarak düşünülmektedir. Antik Mısır'da ölümden sonraki yaşama gönderme yapan Fayyum portreleri buna örnektir. 4. yüzyıl civarında, portrenin idealize edilmiş biçimlerde betimlenmeye başladığı belirtilmektedir.

Avrupa'da ise gerçekçi portre anlayışının Orta Çağ'ın sonlarında gerçekleştiği söylenebilir. Erken Rönesans dönemi portre sanatında, betimlenen kişiyi gerçeğe uygun bir biçimde yansıtma endişesi söz konusudur. Psikolojik durumun ya da ruh halinin yansıtılmadığı bu örneklerden sonra Rönesans'la birlikte Batı Sanatında portrenin büyük önem kazandığı ve en çok ilgi gören türlerinden biri olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, daha erken dönemlerde örnekleri olmasına rağmen, portrenin yaygın kullanımı şüphesiz Rönesans'la tarihlendirilebilir. Batıda portrenin uygulamalarına çoğu zaman aynı yerde rastlanmasına rağmen, farklı sanatsal tarihler ve farklı ülkelerdeki sosyal ve politik gelişmeler, popülerliğin boyutu ve kullanımını etkilemiş, portrelerin çeşitli tarzlarda çalışılmasını sağlamıştır. Batı Avrupa Rönesans'ı bireysel farkındalığın arttığı bir dönemdir. Böylece portrelerde "eşsiz bireysel kimlik düşüncesi" ifade edilebilmeye başlanmıştır (Uysal, 2009: 107-108). 17. ve 18. Yüzyılda ise portre resimler daha çok bir fotoğraf işlevi görür ve soylu ve varlıklı ailelerin bireylerinin yüzlerini ölümsüzleştirmek için resamlara yaptırılır. 19. Yüzyılda ise, fotoğrafın bulunuşu ayrı bir alan olarak portre fo-

toğrafçılığı şeklinde oluşmuş, aynı zamanda diğer sanat alanlarını da etkilemiştir.

1. İletişim Kurmaya Dayalı Portre Örnekleri

21. yüzyılda ise aristokratların veya varlıklı ailelerin bireylerinin yüzlerini belgelemek ya da biçimsel amaçlı portre resimlerinin oluşturulmalarından farklı olarak, ilişkiler kurmaya ve bir farkındalık yaratmaya odaklanan, farklı tarzlarda pek çok çalışma bulunduğu görülmektedir. Özellikle 1980'li yıllardan sonra kentte beraber yaşama, farklılıkları kabullenme, farklı fikirlerin bir arada bulunabilmesi açısından ele alınan güncel bir konu olan kamusal alan ve kamusal alan kavramı sanata da yansımıştır. Böylelikle iki boyutlu bir yüzeyde oluşan portre çalışmalarıyla, kamusal alanın, ilişkiler kurmak, karşılıklı etkileşim sağlamak, karşındakini kabullenmek, bir araya getirmek gibi özelliklerini oluşturmak mümkün müdür sorusu akla gelebilir. İncelendiğinde bu soruyu sorarak çalışmalarını oluşturan pek çok sanatçı bulunduğu görülebilir. Çinli sanatçı Bai Yiluo bu doğrultuda örnek verilebilir. People No 1 (İnsanlar Numara 1) çalışması, aileleri ve toplulukları birleştiren ince bağları hatırlatmak isteyerek, birbirine diktiği bin altı yüz vesikalık fotoğrafın kanaviçesinden oluşmaktadır (Clark, web, 2012).(Görsel 1). Ranciere çalışmayı şu sözlerle anlatır:

"Plastik formlar yaratmak yerine doğrudan ilişki biçimleri sanatın yaptırdığı kısa devre, kendini öngörülen sonucun gerçekleşmesi olarak sunan bir yapının kısa devresidir. Nasıl bu sanatçı eskiden stüdyoda çalışan biri olarak çektiği fotoğrafları birbirine dikmişse, sanattan da insanları birleştirmesini beklemektedir. Fotoğrafların bir araya getirilmesi, nesnesi ve hedefi olan insan topluluğunu burada ve şimdi mevcut hale getiren anıtsal bir heykel işlevi üstlenmektedir (Ranciere, 2010: 68)."

Görsel 1. Bai Yiluo, İnsanlar No: 1 (People No. 1), photogram 2, 50 x 500 cm, 2001.

Yiluo'nun çalışmasından anıtsal bir heykel olarak bahsedilirken, onun geleneksel kamusal sanattaki anıtsal heykellerde rastlanan mekânsal ve nesnel özelliğini vurgulamaktan öte, ilişkilerin heykeller yerine geçebildiğinden bahsedilmektedir. Bu durum Beuys'un Sosyal Heykeli'yle ilişkilendirilebilir.

Şehirde yer alan heykeller genellikle kamusal alanların oluşumuna zemin hazırlayan meydanlarda bulunmaktadır. Hangi ölçekte olsun bir kent meydanının temel işlevi, insanlara bir araya gelmeleri, karşılıklı iletişim kurarak sosyalleşmeleri, çevredeki karmaşık trafik akışından korunarak yaya olarak özgür olmaları için kentsel bir açıklık ve güvenli bir mekân sağlamaktır. Meydanın sadece bir boşluk mu yoksa insanların davranışlarını düzenleyecek bütüncül bir kentsel mekân mı olduğunu belirleyecek olan ise meydanadaki öğelerdir. Bunlar; çevredeki yapıların formlarıyla kurulan ilişki, bu yapıların düzenliliği veya çeşitliliği, yine bu yapıların açık alanın eni ve boyuyla olan üç boyutlu oransal dengesi, açık alana girişlerin açıları ve heykel ya da çeşme gibi üç boyutlu elemanların yerleri gibi faktörlerdir (Aygün Öztürk, 2009: 16).

Türk kültüründe de çeşmelerin bulunduğu yerler 'planlanmamış' kendiliğinden gelişmiş semt ve mahalle ölçeğinde küçük meydanlardır (Güngör, 2008). Geleneksel kamusal sanat örneklerinde olduğu gibi, Crown Ailesi tarafından finanse edilen, basit olarak tanımlanırsa, meydanadaki bir çeşme olan 'Taç Çeşmesi (Crown Fountain)' de kullandığı teknolojiyle klasik çeşmelerden farklı olsa da bir meydana insanları arasında ilişkileri yaratmayı amaçlar (Görsel 2). Bu çalışma Chicago'da bulunan Milenium Parkında yer almak üzere

re yapılan bir yarışma sonucunda birinci gelerek, parkta yerini almıştır. Taç Çeşme, bulunduğu yer olan Şikago'daki meydana ve çevresinde yaşayan insanların portrelerinden oluşmaktadır. İspanyol heykeltıraş Jaume Plensa tarafından tasarlanmış, Krueck ve Sexton tarafından hazırlanan çalışmanın, aynı zamanda, bir meydana fiziksel olarak toplumun buluşmasını sağlayarak, kamusal bir mekân yarattığı kabul edilebilir (Plensa, web, 2004). Çalışma bir çeşmedir ve böylelikle geleneksel Türk kültüründe de bulunan çeşme başı muhabbetleri gibi deyimlere de yol açan, meydanlardaki çeşmelerden yola çıkılmıştır. Eskiden bir iletişim alanına dönüşebilen çeşmelerin 21. Yüzyıla uyarlanmış hali olarak bile kabul edilebilir

Görsel 2. Jaume Plensa, Taç Çeşmesi (Crown Fountain), 2004, Şikago.

Sanatçı JR'ın Ters-Yüz (Inside-Out) Projesi ise, amatör bir fotoğraf makinesiyle Paris şehrinin arka sokaklarında yaşayan arkadaşlarının fotoğraflarını çekmesi ve bu fotoğrafları Paris'in sokaklarına büyük posterler haline getirerek asmaya başlamasıdır. İlk başlarda astığı afişler çıkarılsa da, zaman geçtikçe Parisli burjuvalar her şeyin medyanın anlattığı gibi olmadığını, gettolarda yaşayan insanların da canavar olmadıklarının farkına varmaya başlamışlardır. Bir yıl sonra Paris Belediyesi JR'ın fotoğraflarını belediye binasının duvarlarında sergilemeyi önermiştir. Böylelikle kabul edilebilir ki, JR sanat galerileri ya da magazin dergilerinde değil, sokaklarda sergilemiş olduğu sanatıyla insanların ilgisini çekmeyi başarmıştır. Bu gelişmeler ışığında Inside Out (Ters Yüz Et) organizasyonunu kurmuştur. Bu proje, JR'ın kişisel çabasıyla başlamış olsa da, kolektif bilinci içine alan global bir sanat projesine dönüşmüş ve hala devam etmektedir (Maya, web, 2014).

JR ve ekibinin çalışmalarından örnek olarak New Yorkluları ve şehre gelen misafirleri, kendi portre fotoğraflarını çekmek üzere davet ettikleri çalışmalarından bahsedilebilir (Görsel 3). Çalışma esas olarak 'burada' bulunma ve 'bu anda' olma ile ilgilidir. Times Meydanında bulunan kişilerden fotoğraflarını çekmek için izin istenir. Fotoğrafi çekilen kişilerin portrelerinin baskısı bir kaç dakika içinde katılımcılara verilerek, yine katılımcılar tarafından Times Meydanı'nın zeminine yapıştırılmıştır. Projenin amacı, her bir portre sahibinin kendi yüzüyle dünyaya mesaj vermesidir. Görselde ele alınan ve sanat çalışmasını gösteren fotoğrafın alındığı internet sitesi, görselde en önde duran kadının blog sayfasıdır (Görsel 4). Çalışmaya katılımcı olarak katılan kadının fotoğrafının altında yazan yazı "Times Meydanı'nın bir parçası oldum" şeklindedir. Projenin, katılımcıların her birinin görünür olarak, bir bütünün parçası haline getirmesini sağladığı, bu sözlerden de anlaşılabilir (Zimmer, 2013).

Görsel 3. JR, New York Şehrinin Ters yüzü (Inside Out New York City), 22Nisan-10 Mayıs, 2013.

Görsel 4. JR, New York Şehrinin Ters yüzü (Inside Out New York City), 22Nisan-10 Mayıs, 2013.

JR, Ters Yüz Projesini sadece New York'ta değil, dünyanın pek çok farklı yerinde gerçekleştirmiştir. Proje, Times Meydanı'nda başlasa da, sonraki duraklar olarak, New York'un Sandy Kasırgasından etkilenen Staten Adaları kıyısındaki mahalleler olmuştur. Sokaktaki sanatın gücünü keşfeden genç sanatçı, çalışmalarını Orta Doğu ülkeleri başta olmak üzere 120 farklı ülkede, farklı sosyal konuları (eğitim, şiddet, sefalet, eşitsizlik, aids gibi) ele alarak devam ettirmiştir. Inside Out (Ters Yüz) Projesinin süreci bir kitapta toplanmıştır (Thompson ve Remnant, 2015). Proje dâhilindeki çalışmalardan biri olarak Kilimanjaro yakınlarındaki küçük bir köy okulunda gerçekleştirdiği çalışmadan bahsedilebilir (Görsel 5). 24 okul öğrencisinin eğlenme, merak, şaşırma gibi farklı duygularının ifadelerini yansıtmaya çalışmıştır. Bu portreler, kökenleri veya durumları ne olursa olsun, tüm çocukların eğitim kalitesi hakkındaki haklarını simgelemektedir (JR, web, 2014). Bu gücü başka insanların da keşfetmesini ve dertleri her ne ise kendi fotoğraflarını çekip, kendi sokaklarında anlatmalarını istiyordu.

Görsel 5. JR, Kilimanjaro'da Eğitimin Önemi (24 portre, 2014), Kilimanjaro

Vik Muniz de doğum yeri olan Rio'da, bir çöplükte çalışanlarla 'Çöplüğün Resimleri' adı altında bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, beraber çalıştığı çöpleri ayrıştıran kişilerin portrelerini, geleneksel ünlü sanat yapıtlarıyla birleştirmiştir. Bu çalışmayı kurgulayan Muniz olsa da, resimleri yapan ve resimlerde yer alanlar çöplükte çalışan insanlardır (Görsel 6). Onların hayatında bir yer eden bu çalışma sayesinde, çalışmadan sonra, eski işlerine ve günlerine dönseler bile artık, sanatın insanlar üzerinde etki bırakan özelliğini yaşayan insanlar olarak kalacaklardır. Çöplüğün Resimleri çok büyük boyutlu çalışmalar olarak yapılmıştır (Görsel 7). Süreç sonunda açılan sergide ise, büyük boyutlu çalışmaların fotoğrafları yer alır. Sergideki bütün fotoğraflar satılarak, geliri

ise portrelere hayat veren ve portreleri oluşturarak katkı sağlayan çöplükte çalışanlara başlanmıştır. Aynı zamanda, çalışma süreci ve sonucu, çalışmanın, katılımcılar üzerindeki etkisini gözler önüne seren Wasteland (Çöplük) adında Yönetmenliğini Lucy Walker'ın yaptığı bir belgesel filmle belgelenmiştir ("Waste Land", 2010).

Görsel 6. Vik Muniz, Çöplerin Resimleri serisi çalışma süreci ve çalışmaya katılanlar, 2009, Rio.

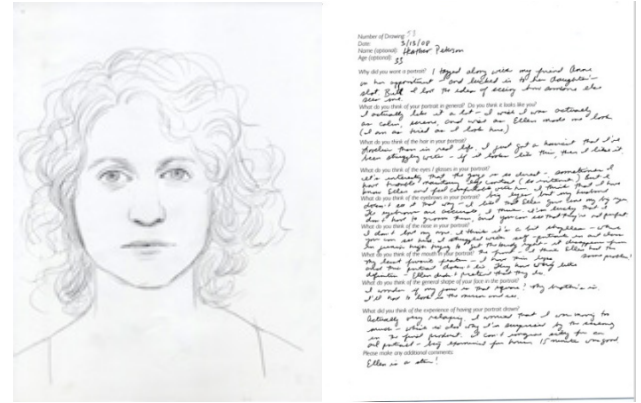
Görsel 7. Vik Muniz, Çöplerin Resimleri serisinden, 2009, Rio.

Amerikalı sanatçı Helen Harvey de, 2008 yılındaki Whitney Binal'inde 15 dakikalık seanslar boyunca, toplamda 100 ziyaretçinin portresini çizmiş, aynı zamanda da oluşturduğu sorulara, ziyaretçilerin kendi el yazılarıyla, cevaplar vermesini sağlamıştır (Görsel 8, 9). Sorularda, kişisel bilgilere dayalı sorular olmasıyla birlikte, kişinin portresini beğenip beğenmediğini, portresi çizilirken sıkılıp sıkılmadığı gibi sorular bulunmaktadır. Portre ve soru-cevaplar Park Avenue Armory'de sergilen-

miştir, süreç sonunda da, portreler katılımcılara verilmiştir (Harvey, web, 2008).

Görsel 8. Helen Harvey, Çizim Projesi, 2008, Whitney Müzesi.

Görsel 9. Ellen Harvey'in çizdiği bir katılımcının portresiyle birlikte sorular ve katılımcının cevapları.

Tania Bruguera'nın oluşturduğu, Göçmen Hareketi (Immigrant Movement) Projesi kapsamında çalışan Meksikalı ressam Aliza Nisenbaum da, resimlerinde portrelere odaklanmaktadır. Genellikle, kayıt altında olmayan göçmenlerin bir araya geldiği Göçmen Hareketindeki insanların portrelerini yapan Nisenbaum, onları resim yoluyla kayıt ettiğini belirtmektedir (Indrisek, web, 2017). Nisenbaum resimlerini oluştururken göçmen çocukların, yanına gelerek, parmaklarını boyalara sürmelerinden, boyaları hangi renk boyalarla karıştırdığını sormalarından, onunla iletişim kurmalarından ve o çalışırken, onların da gözlem yapmalarından mutluluk duyduğunu belirtmektedir. Resim yaparken, yüz yüze olmak, insanların birbirlerine açılmaları için iyi bir yoldur şeklinde de görüşlerini belirtir. Bu bağlamda, pek çok göçmen kişiyle çalışan sanatçının, ilk modeli olan ve

ailesiyle beraber de resimlediği Vera, kendi resmi yapılırken, gurur duyduğunu ve çoğu zaman aitlik hissetmediği bir yerde, resim yoluyla dünyaya ve yaşadığı yere ait hissettiğini belirtmiştir (Forster, film, 2015) (Görsel 10, 11).

Görsel 10. Aliza Nisenbaum ve Modeli Vera, 2010, Gochmen Hareketi Binası, Havana, Küba.

Görsel 11. Vera, Resimlenirken kendini nasıl hissettiğini anlatırken, 2010, Havana, Küba

Çizimi, iletişim kurmak için kullanan bir diğer sanatçı, Marieke Zwart'tır. Hollandalı sanatçı, kendi mekânlarında ve evlerinde, kişileri resmederek, resimleri çizdiği kişilere hediye eder. Bu sayede, hem toplumdaki bireylerle ilişki kurmayı amaçlar hem de resim sanatıyla ilişkisi olmayan, evlerinde hiç resim çalışması bulunmayan bireylere, kendileriyle ilişkilendirebilecekleri resimler hediye ederek, resim sanatını yaşamların bir parçası haline getirebilmektedir (Zwart ile yüz yüze görüşme, Ağustos 2014) (Görsel 12).

Görsel 12. Marieke Zwart, Elly'nin portresi, 2013, Amsterdam.

Portreleri kullanarak iletişim ortamı sağlamaya çalışılan son örnek olarak, aynı zamanda bu tez çalışmasının yazarı olan Gülçin Karaca'nın bir çalışması ele alınmıştır. Çalışma, Almanya'nın küçük bir kasabası olan Beelitz'de gerçekleşen ve organizasyonunu Rietveld Akademi öğretim üyelerinden Harry Heijk'in yaptığı bir sanat çalıştayını olan, 14. EEA (European Exchange Academy) Değişim Programı kapsamında gerçekleşmiştir. Program dâhilinde, Marieke Zwart'ın yaptığı bir haftalık Çizim Çalıştayı sonrası, Karaca'nın final projesi, 'Beelitz'de Bulundum' çalışması oluşmuştur. 'Beelitz'de Bulundum'; Beelitz sokaklarında spontane olarak karşılaşılan kişilerin portrelerinin çizilmesini (Görsel 13) içermesi haricinde, Beelitz Sally-Bein Gmnasium (Lisesi) 10. Sınıf öğrencilerinden oluşan bir sınıfta, sunum yapılmasını ve öğrencilerden, sunumdaki izlenimlerle, araştırmacının portresinin çizilmesini içerir (Görsel 14). Final sergisinde de, araştırmacı, sergiye gelen ziyaretçilere, çalışmayı bizzat sunarak, çalışmayı anlatır. Böylelikle, çizim yapmanın, sunuma, konuşmaya, bir mekânda bulunmaya, sebep ve araç olması sağlanmıştır (Karaca, 2015: 312-315).

Görsel 13. Gülçin Karaca, Reineke'nin

Görsel 14. Öğrencilerden biri tarafından çizilen portresi kağıt üzerine marker, A4, 2014. 'Gülçin'in portresi', kağıt üzerine marker, A4, 2014.

2013 yılında başlayan ve 2016 yılında tamamlanan, Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Komisyonunca desteklenen Toplum Sanat İlişkisi ve Süreç tez projesinin uygulama kısmı olan "Kamusal Alanda Diyalog Sergisi" de portreleri konu edinerek bir kamusal sanat yaratmanın olasılığını sorgular (Görsel 15, 16). Danışmanlığını Prof. Rıdvan Coşkun'un, araştırmacılığını Arş. Gör. Gülçin Karaca'nın gerçekleştirdiği tez projesinin genelinde, sanatçı-izleyici ve sanat çalışması üçgeni bağlantısındaki fikirler ve uygulamalar ele alınmıştır. Proje kapsamında, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü öğ-

rencileri ve öğretim elemanlarından oluşan 19 kişi, Eskişehir'de yaşayan, şehre katkı sağlamış ve bir şekilde Eskişehir'e mal olmuş olan 24 kişinin portre resimlerini yapmış, portrelerden oluşan bir sergi hazırlanmış ve sergi sonunda portreler asıl sahipleri olan, portreleri yapılan kişilere hediye edilmiştir. Buradaki asıl önemli konunun ise, bütün bir sürecin aslında birer nesne olan tuval resimlerine odaklanması değil, resim sanatı aracılığıyla ilişkiler yaratılmasına odaklanması olarak tanımlanmaktadır.

Görsel 15. Portreleri çalışan 19 kişi ve portreleri çalışılan 24 kişinin portre fotoğraflarının yer aldığı Kamusal Alanda Diyalog Sergisi Katalog Kapağı, **Tasarım:** Utku Tan Çağlan.

Görsel 16. Anadolu Üniversitesi GSF Resim Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi Güneş Koç ve portresini yaptığı Eskişehir'de yaşayan En Eski Lületaş Usta-sı Besim Aktaş, Kamusal Alanda Diyalog Sergisi, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi, 3 Haziran 2015.

SONUÇ

Bu araştırmada ele alınan sanat çalışmaları, sanatın, iki boyut üzerinde olsa bile, iletişimin temellerini atıcı bir hale dönüşebileceğinin örnekleri olarak gösterilebilir. Niyet olarak, resmin, çizimin, fotoğrafın, insanlar arası iletişim kurmaya yönelmesinin, kamusal alanın oluşumunu tetiklemek, karşılıklı etkileşim oluşturmak, farklılıkları birleştirmek, insanların hem kendilerinin hem de diğerlerinin farkına varmasını sağlamak gibi durumları açtığı kabul edilebilir. Bu tip çalışmalar, sanatçı ve izleyici arasındaki diyalogu beslemekte olup, geleneksel yollar kullanılsa bile, alternatif ve toplumu içine alan sanat çalışmaları üretilmesine katkıda bulunabilmektedir.

Böylelikle geleneksel sanatın da konusu olan portrenin, ilişkiler yaratma bağlamında ele alınabileceği görülmüştür. 21. Yüzyılda ayırıcılık, savaş gibi farklılıkları daha çok öne çıkaran olumsuz dünya bakışı sanatla kırılabilir. Bunun için insanların bir araya gelmesi ve birbirlerini anlamaya çalışması bağlamında kamusal alanlar yaratılması için sanatın bütün konularının fayda sağlayabileceği düşünülmektedir. Sanatın evrensel ve barışçıl dili, toplum sorunlarına farkındalık sağlamak için iyi bir yol olabilir.

Bu doğrultuda, ilişkiler yaratmayı amaç edinen sanat çalışmalarının üretiminin çoğalması, toplum temelli projeler yapılması, sanat eğitiminde de, yaşamın içinden mekânlar, olaylar ve kişileri kapsayan sanat uygulamalarının yapılması önerilmektedir. Sanat ve sanat eğitimi ortamında sadece geleneksel çalışmalara odaklanmak yerine, postmodern, ilişkileri dayalı çalışmalara odaklanılmasının, 21. Yüzyıl dünya sanat ortamını anlamayı kolaylaştıracağı vurgulanmak istenmektedir.

KAYNAKÇA

Aygün Öztürk, A. (2009). *Kentsel Kamusal Alan Olarak Meydanlar: Mekân Ve Yaşamla Kurduğu İlişki*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı.

Aynsley, A. (Yapımcı), ve Walker, L. (2010). *Waste Land* (film), Brezilya: Midas Filmes.

Clark, G. (2012). Bai Yiluo, Song of The System is Bai's new two-part Show, <http://www.timeoutbeijing.com/features/Art/14475/Bai-Yiluo.html> (Erişim Tarihi: 07.10.2017).

Eczacıbaşı, Ş. (2008). *Eczacı Başı Sanat Ansiklopedisi (3. Cilt)*. İstanbul: Yem Yayınları.

Forster, I. (2015). Tania Bruguera: "Immigrant Movement International"(film) | ART21 "Exclusive", <https://www.youtube.com/watch?v=9puLh5MClqk> , 19 Haziran 2015. (Erişim Tarihi: 07.10.2017).

Indrisek, S. (2017). Aliza Nisenbaum on Why Her Intimate Portraits of Immigrants Aren't about Empathy, 27 Eylül 2017, <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-aliza-nisenbaum-intimate-portraits-immigrants-empathy> (Erişim Tarihi: 07.10.2017).

Gökgür, P. (2008). *Kentsel Mekânlarda Kamusal Alanın Yeri*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Harvey, H. (2008). 100 Visitors To The Biennial Immortalized, 2008. http://www.ellenharvey.info/Projects/free_portraits102.html . (Erişim Tarihi: 07.10.2017).

Jr (2014). The Importance Of Education In Kılmanjaro, <http://www.insideoutproject.net/en/group-actions/tanzania-moshi-0> (Erişim Tarihi: 07.10.2017).

Karaca, G. (2015). Kamusal ALanda Diyaloğu Sağlayan Bir Sanat Çalışması: "I have been in Beelitz/ Beelitz'de Bulundum, ressjournal, Sayı: 4, 312-325., Ocak 2015.

Maya, D. (2014). Gülümseyince Hepimiz Aynıyız, Şalom Gazetesi,05/02/2014, http://www.salom.com.tr/haber-89926-gulumseyince_hepimiz_ayniyiz.html (Erişim Tarihi: 07.10.2017).

Plensa, (2004). The Crown Fountain, <http://jaumeplensa.com/works-and-projects/public-space/the-crown-fountain-2004>

Ranciere, J. (2008). *Estetiğin Siyaseti, Sanat/Siyaset*, (Ed: A. Artun). İstanbul: İletişim Yayınları.

Thompson , N., Remnant J. (2015), *JR. Can Art Change tha World?*, Phaidon Press.

Uysal, A. (2009). Yüzün ötesi - portre kurmak üzerine. Sanat ve Tasarım Dergisi, 4 (117). http://www.sanatvetasarim.gazi.edu.tr/web/makaleler/4_arzu.pdf adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 07.10.2017).

Zimmer, L. (2013). Art Nerd Does Jr's InsideOutNyc, Art Nerd New York, <http://art-nerd.com/newyork/art-nerd-does-jrs-insideoutnyc/> 10 Mayıs 2013 (Erişim Tarihi: 13.07.2017).

Görseller Listesi

Görsel 1. Bai Yiluo, İnsanlar No: 1 (People No. 1), photogram 2, 50 x 500 cm, 2001.

Kaynak: http://www.artlinkart.com/en/artist/wrk_sr/4c3but/69abtB

Görsel 2. Jaume Plensa, Taç Çeşmesi (Crown Fountain), 2004, Şikago.

Kaynak: http://www.flickr.com/photos/kqed_arts/2809064573

Görsel 3. JR, New York Şehrinin Ters yüzü (Inside Out New York City), 22Nisan-10 Mayıs, 2013.

Kaynak: <http://art-nerd.com/newyork/art-nerd-does-jrs-insideoutnyc/> Görsel 4. JR, New York Şehrinin Ters yüzü (Inside Out New York City), 22Nisan-10 Mayıs, 2013.

Kaynak: <http://www.jr-art.net/fr/news/inside-out-new-york-city?page=214>

Görsel 5. JR, Kilimanjaro'da Eğitimin Önemi (24 portre, 2014), Kilimanjoro

Kaynak <http://www.insideoutproject.net/en/group-actions/tanzania-moshi-0>

Görsel 6. Vik Muniz, Çöplerin Resimleri serisinden, 2009, Rio.

Kaynak: <http://thematerialcollective.org/collecting-material/>

Görsel 7. Vik Muniz, Çöplerin Resimleri serisinden, 2009, Rio.

Kaynak: <http://thematerialcollective.org/collecting-material/>

Görsel 8. Helen Harvey, Çizim Projesi, 2008, Whitney Müzesi.

Kaynak: http://www.ellenharvey.info/Projects/free_portraits102.html

Görsel 9. Ellen Harvey'in çizdiği bir katılımcının portresiyle birlikte sorular ve katılımcının cevapları.

Kaynak: <http://www.ellenharvey.info/Projects/102pages/102portrait58.html>

Görsel 10. Aliza Nisenbaum ve Modeli Vera, 2010, Göçmen Hareketi Binası, Havana, Küba.

Kaynak: <http://www.art21.org/artists/tania-bruguera>

Görsel 11. Vera, Resimlenirken kendini nasıl hissettiğini anlatırken, 2010, Havana, Küba.

Kaynak: <http://www.art21.org/artists/tania-bruguera>

Görsel 12. Marieke Zwart, Elly'nin portresi, 2013, Amsterdam.

Kaynak: <http://mariekezwart.nl/index.php?/sculpture/elly/>

Görsel 13. Gülçin Karaca, Reineke'nin portresi, Kağıt üzerine marker, A4, 2014.

Fotoğraf: Gülçin Karaca.

Görsel 14. Öğrencilerden biri tarafından çizilen 'Gülçin'in portresi', Kağıt üzerine marker, A4x 2014.

Fotoğraf: Gülçin Karaca

Görsel 15. Portreleri çalışan 19 kişi ve portreleri çalışılan 24 kişinin portre fotoğraflarının yer aldığı Kamusal Alanda Diyalog Sergisi Katalog Kapağı.

Tasarım: Utku Tan Çağlan.

Görsel 16. Anadolu Üniversitesi GSF Resim Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi Güneş Koç ve portresini yaptığı Eskişehir'de yaşayan En Eski Lületaşı Ustası Besim Aktaş, Kamusal Alanda Diyalog Sergisi, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi, 3 Haziran 2015.